

Sygn. akt III U 354/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 marca 2021 r.

Sąd Okręgowy w Suwałkach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	sędzia Danuta Poniatowska
------------------------	----------------------------------

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 10 marca 2021 r. w Suwałkach

sprawy **W. O.**

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o prawo do emerytury rolniczej i zwrot nienależnie pobranych świadczeń

w związku z odwołaniem W. O.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

z dnia 3 marca 2020 r. i 10 marca 2020 r. znak (...)

1. **oddala odwołanie od decyzji z 3 marca 2010 roku;**
2. **zmienia zaskarżoną decyzję z 10 marca 2020 roku i ustala, że W. O. nie jest zobowiązana do zwrotu kwoty (...) złotych z tytułu pobranych świadczeń;**
3. **znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania w sprawie.**

Sygn. akt III U 354/20

UZASADNIENIE

Decyzją z 3.03.2020 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,

uchylił decyzję z 8.06.2017 r. o przyznaniu W. O. emerytury rolniczej oraz decyzję z 3.09.2019 r. o ponownym ustaleniu wysokości emerytury rolniczej w oparciu o przepisy ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tj. Dz.U. z 2020r. poz. 174) i ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz.U. z 2020 r. poz. 53).

Następnie decyzją z 10.03.2020 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wstrzymał wypłatę emerytury rolniczej od 1.03.2020 r. i ustalił nadpłatę emerytury za okres 21.04.2017 r. do 29.02.2020 r. z powodu niewykazania we wniosku o emeryturę pracy poza gospodarstwem rolnym. W okresie tym zostały wypłacone świadczenia w kwocie (...) oraz jednorazowe świadczenie pieniężne – (...) W. O. została zobowiązana do zwrotu należności w łącznej kwocie (...)

Odwołania od tych decyzji złożyła W. O., nie zgadzając się z tym, że pobrała emeryturę nienależnie, gdyż płaciła składki na ubezpieczenie rolnicze i nie została poinformowana, że nie może z ten sam okres płacić składek w KRUS i ZUS.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Podtrzymał podstawy skarżonych decyzji.

Sąd ustalił, co następuje:

W. O. (ur. (...)) w dniu 26.04.2017 r. złożyła wniosek o emeryturę z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym jako właściciel. We wniosku nie wykazała żadnych okresów zatrudnienia poza rolnictwem. Wskazała, że w okresie od 16.03.1985 r. do 21.04.2017 r. pracowała w gospodarstwie rolnym męża, a następnie w gospodarstwie spadkowym po zmarłym mężu we wsi B., gmina S..

Decyzją z 8.06.2017 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przyznał W. O. prawo do emerytury rolniczej od 21.04.2017 r. W punkcie V decyzji ustalono, że z przysługującej do wypłaty emerytury rolniczej będzie potrącana kwota (...)zł. miesięcznie z tytułu zaległych składek. Ponadto w punkcie VII wskazano, że wyrównanie emerytury za okres od przyznania do 30.06.2017 r., po potrąceniu należności publicznoprawnych, w całości (...)zostanie zaliczone na poczet zaległych składek (k.31 akt rentowych).

Następnie decyzją z dnia 3.09.2019r. Prezes Kasy ponownie ustalił wysokość emerytury rolniczej w związku z osiągnięciem przez świadczeniobiorcę pełnego wieku emerytalnego. W punkcie V decyzji ustalono, że z przysługującej do wypłaty emerytury rolniczej będzie potrącana kwota (...) zł. miesięcznie z tytułu zaległych składek (k.57 akt rentowych).

Pismem z 28.10.2019 r. (k.69 i 416 akt rentowych) Zakład Ubezpieczeń Społecznych poinformował KRUS o okresach podlegania W. O. ubezpieczeniu społecznemu w ZUS. W związku z tym organ rentowy wszczął postępowanie w sprawie zmiany lub uchylecia decyzji o przyznaniu emerytury. W sporządzonym 19.11.2019 r. oświadczeniu, W. O. wyjaśniła, że w okresach przebywania na urloпах bezpłatnych prowadziła działalność rolniczą, a w lipcu 2013 r. z tytułu umowy zlecenia otrzymała wynagrodzenie(...)zł. brutto. Dołączyła świadectwa pracy: potwierdzające zatrudnienie w Szkole Podstawowej w S. od 13.03.1986 r. do 11.09.2009 r. z wymienionymi okresami urlopow bezpłatnych i wychowawczych oraz w (...)Szkole Zawodowej w S. od 1.02.2010 r. do 28.02.2011 r., a także zaświadczenie PUP w S. o zarejestrowaniu w Urzędzie Pracy jako bezrobotna, również z prawem do pobierania zasiłku i stypendium z tytułu szkolenia (k.419-422 akt rentowych).

Decyzjami z 17.01.2020 r. Prezes KRUS stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników – W. O. od 1.01.1991 r. do 30.06.1998 r. i od 1.10.1998 r. do 30.09.2002 r. (k. 128 akt rentowych) oraz od 1.10.2002 r. do 11.09.2009 r., od 21.12.2009 r. do 28.02.2011 r., od 23.04.2011 r. do 18.05.2011 r., od 1.07.2011 r. do 29.02.2012 r., od 21.03.2013 r. do 26.04.2013 r. i od 5.07.2013 r. do 30.07.2013 r. (k. 444 akt rentowych). Jednocześnie sporządzono zaświadczenie wskazujące na okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników: 1.01.1985 r. – 31.12.1990 r. (FUSR), 1.07.1998 r. – 30.09.1998 r., 12.09.2009 r. – 20.12.2009 r., 1.03.2011 r. – 22.04.2011 r., 1.10.2012 r. – 20.03.2013 r., 27.04.2013 r. – 4.07.2013 r., 31.07.2013 r. – 20.04.2017 r. Wskazano też, że nie wystąpiło zwolnienie z opłacania składek.

Ponadto decyzją z 14.02.2020 r. stwierdzono na koncie W. O. nadpłatę z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne rolników w kwocie (...)złoty. Z tej nadpłaty kwota (...)złoty uległa przedawnieniu, pozostało do wypłaty jedynie (...)zł., co zgodnie z decyzją zostanie przekazane na poczet niesłusznie wypłaconego świadczenia (k.515).

Decyzje dotyczące wstecznego wyłączenia W. O. z ubezpieczenia społecznego rolników i wysokości nadpłaty były zaskarżone do tut. Sądu. Postępowanie toczyło się za sygn. III U 262/20 i zostało zakończone prawomocnym oddaleniem odwołań.

Po dokonaniu weryfikacji okresów pracy w gospodarstwie rolnym został uznany okres pracy w gospodarstwie rolnym/ podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników W. O. w wymiarze 10 lat 10 miesięcy i 5 dni. W związku z tym, organ rentowy decyzją z 3.03.2020 r. uchylił decyzje przyznające W. O. świadczenia emerytalne z 8.06.2017 r. i z

3.09.2019 r. Kolejną decyzją z 10.03.2020 r. ustalił nadpłatę emerytury za okres 21.04.2017 r. do 29.02.2020 r. z powodu niewykazania we wniosku o emeryturę pracy poza gospodarstwem rolnym. W okresie tym zostały wypłacone świadczenia w kwocie (...)zł (emerytura) oraz jednorazowe świadczenie pieniężne –(...)zł. W. O. została zobowiązana do zwrotu należności w łącznej kwocie (...)zł.

Z akt rentowych ZUS wynika, że W. O. podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników jako małżonek rolnika P. O., a następnie jako rolnik w gospodarstwie spadkowym we wsi B., gmina S., po zmarłym 20.09.2002 r. mężu. Gospodarstwo to było zadłużone z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne rolników jeszcze wówczas, gdy było prowadzone przez P. O.. Ubiegał się on o ulgi z powodu klęsk żywiołowych (suszy) i innych. Po śmierci męża W. O. również miała problemy z terminowym regulowaniem należności. Ubiegała się o rozłożenie zadłużenia na raty (np. 6.02.2014 r. k.207, 23.09.2014 r. k. 225), sporządzano układ ratalny, nie wywiązywała się jednak z terminowego regulowania ustalonych rat. Następnie składała kolejne wnioski o zawarcie układu ratalnego, wskazując, że gospodarstwo jest mało dochodowe, nigdzie nie pracuje i ma na utrzymaniu uczące się dzieci. Brak informacji, by w tych okresach wnioskodawczyni pracowała poza rolnictwem. Pracownicy KRUS wizytowali gospodarstwo rolne wnioskodawczyni np. 24.05.2013 r., 30.09.2013 r., 18.07.2014 r. Z protokołów tych jednak nic nie wynika poza krótkim opisem siedliska.

Z postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po P. O. wynika, że spadkobiercami jest żona W. oraz jedenaścioro dzieci, w tym ośmioro W. O. i troje Ł..

Sąd zważył, co następuje:

Podstawą wydania zaskarżonych decyzji jest art. 44. ust. 2 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t. j. Dz.U. z 2020 r., poz. 174) zgodnie z którym prawo do świadczeń z ubezpieczenia lub ich wysokość ustala się ponownie na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu na zasadach określonych w przepisach emerytalnych, w związku z art. 114 ust. 1 pkt 1 i ust. 1 e pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. j. Dz.U. z 2020 r., poz. 53). W sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli: po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono nowe okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość (art. 114 ust. 1 pkt 1).

Mechanizm przewidziany w cytowanym art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej ma doprowadzić do zgodności z prawem wysokości renty lub emerytury, gdy błąd popełni organ rentowy, błąd popełni ubezpieczony, a nawet gdy nie popełniono błędu, a ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość. Ustalenie na podstawie informacji ZUS, że wydanie decyzji określającej sposób wyliczenia emerytury było nieprawidłowe, jest nową okolicznością. Ten nieprawidłowy sposób istniał już w chwili wydawania uchylonej decyzji, gdyż wnioskodawczyni nie spełniała warunku stażowego przyznania emerytury od początku, a jedynie ujawnienie tej okoliczności nastąpiło dopiero na skutek uzyskanej informacji. Wzruszalność decyzji rentowych polega przede wszystkim na niwelowaniu tzw. wad materialnoprawnych, czyli uchybień organu rentowego w zakresie rozstrzygnięcia o faktach warunkujących nabycie prawa do emerytur i rent albo zaniedbań samych ubezpieczonych wywołanych nieporadnością w dokumentowaniu prawa do świadczeń lub niedostateczną znajomością warunków, od spełnienia których zależy przyznanie uprawnień ubezpieczeniowych. Wskazana powyżej specyfika tej instytucji - a także wzgląd na socjalne przeznaczenie emerytur/rent i gospodarowanie środkami publicznymi - uzasadnia przyznanie stronom stosunkowo szerokich uprawnień zarówno w celu kwestionowania błędnie ukształtowanego prawa do świadczenia, jak i ponownego ubiegania się o poprzednio nieprzyznane prawo.

W ocenie Sądu, nową okolicznością dającą podstawę do uchylenia decyzji o przyznaniu W. O. emerytury, była informacja o podleganiu ubezpieczeniom społecznym, zawarta w piśmie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 28.10.2019 r. (k.69 akt rentowych). Po wyłączeniu z okresów ubezpieczenia rolniczego okresów wymienionych w informacji ZUS, wnioskodawczyni nie legitymowała się na datę złożenia wniosku o emeryturę przed osiągnięciem

wieku emerytalnego okresem ubezpieczenia wynoszącym 120 kwartałów i tym samym nie spełniała wówczas warunku wymaganego do ustalenia jej prawa do tego świadczenia. W związku z tym, zaskarżona decyzja z 3.03.2020 r. uchylająca decyzje o przyznaniu emerytury oraz decyzja z 10.03.2020 r. w części dotyczącej ustalenia braku prawa do pobierania świadczenia emerytalnego w okresie od 21.04.2017 r. do 29.02.2020 r. były zatem prawidłowe.

Odnośnie zaskarżonej decyzji z 10.03.2020 r. w części zobowiązującej W. O. do zwrotu pobranego świadczenia: Organ rentowy wydając zaskarżoną decyzję z 10.03.2020 r. wskazał, że wnioskodawczyni nie spełnia warunków do przyznania emerytury rolniczej, ponieważ po wyłączeniu okresów podlegania ubezpieczeniu poza rolnictwem nie ma wymaganych okresów podlegania ubezpieczeniu rolniczemu – jedynie 10 lat 10 miesięcy i 5 dni. Z kwestionariusza dotyczącego podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników załączonego przez ubezpieczoną do wniosku o emeryturę wynika, że nie wykazała w tym kwestionariuszu żadnych okresów pracy poza rolnictwem. Poczynione ustalenia nie dają podstaw do uznania, że wnioskodawczyni uczyniła to świadomie, to jest z intencją wprowadzenia organu rentowego w błąd w celu uzyskania prawa do emerytury rolniczej. Nikt też z pracowników KRUS, w tym pracownik odbierający od niego dokumenty nie widział potrzeby weryfikacji danych wskazanych w tym kwestionariuszu. Należy przy tym zauważyć, że druk kwestionariusza wypełnionego przez ubezpieczoną zawierał na wstępie pouczenie o odpowiedzialności karnej za złożenie nieprawdziwych zeznań co do posiadanych okresów pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia oraz prowadzenia gospodarstwa rolnego i innych okresów podlegających zaliczeniu do okresu ubezpieczenia społecznego rolników. Pouczenie to odnosiło się zatem do okresów pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, prowadzenia gospodarstwa rolnego oraz innych okresów podlegających zaliczeniu do okresu ubezpieczenia społecznego rolników. Ubezpieczona nie wykazała w kwestionariuszu okresów pracy zawodowej. W tych okresach opłacała jednak składki na ubezpieczenie społeczne rolników, a więc brak podstaw do uznania, że uczyniła to celowo, z zamiarem zatajenia. Do takiego stwierdzenia konieczne byłoby wykazanie, że miała świadomość, iż okresy pracy w gospodarstwie rolnym, które zbiegały się z okresami pracy zawodowej, mimo że płaciła podwójne ubezpieczenie, nie mogły być zaliczone do emerytury rolniczej. Organ rentowy takich okoliczności nie wykazał. Z akt rentowych wynika wręcz przeciwny wniosek. Niewielki areal gospodarstwa (6-9 ha), wielodzietna rodzina, spowodowały, że poszukiwała ona dodatkowych dochodów w okresie, gdy właścicielem był P. O., a W. O. ubezpieczona była jako małżonka rolnika. Po śmierci męża, będąc ubezpieczona jako właściciel gospodarstwa, również borykała się z trudnościami finansowymi i posiadała zaległości w opłacaniu składek. Gdyby małżonkowie O. byli właściwie poinformowani, posiadali wiedzę w tej kwestii, z pewnością nie płaciliby ubezpieczenia rolniczego w okresach wyłączenia małżonki. Składając wnioski o rozłożenie należności na raty, W. O. nie wprowadzała organu rentowego w błąd, gdyż w tych okresach faktycznie nie podlegała ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia poza rolnictwem.

Znamienne jest też to, że z przyznanego świadczenia potrącano jej zaległości składkowe, natomiast aktualnie nie może domagać się zwrotu uiszczonych składek z uwagi na przedawnienie. Przyznane świadczenie, według zaskarżonej decyzji, powinna zwrócić brutto w całości, a nie tylko wypłacone po odliczeniu potrąceń z tytułu zaległych składek. W ocenie Sądu, zaskarżona decyzja w części ustalającej obowiązek zwrotu wypłaconych świadczeń nie znajduje uzasadnienia.

Stosownie do treści art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (t. j. Dz.U. Z 2020 r., poz. 53) za nienależnie pobrane świadczenia rozumie się świadczenia wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia. Wykładnia językowa tego przepisu jednoznacznie wskazuje, że złożenie fałszywych dokumentów musi mieć charakter umyślnego działania (np. wyrok SA w Poznaniu z 13 listopada 2012 r., III AUa 595/12). Ciężar dowodu tej okoliczności spoczywa na organie rentowym. Bogate orzecznictwo dotyczące przepisów o zwrocie nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych tak w obecnym, jak w poprzednim stanie prawnym rozróżnia wyraźnie, iż w prawie ubezpieczeń społecznych "świadczenie nienależnie pobrane", to nie tylko "świadczenie nienależne" (obiektywnie, np. wypłacane bez podstawy prawnej), ale także "nienależnie pobrane" a więc pobrane przez osobę, której przypisać można określone cechy dotyczące stanu świadomości (woli) lub określone działania (zaniechania). Przyjmuje się więc, że obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze,

wiedząc, że mu się nie należy. Dotyczy to zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też tej osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie przedstawionych nieprawdziwych dokumentów lub zeznań albo w wypadkach innego świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego. Wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina świadczeniobiorcy, nie uzasadnia powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 4 września 2007 r., I UK 90/07).

W stanie faktycznym sprawy brak jest dowodów przemawiających za tym, że wnioskodawczynie umyślnie wprowadziła organ rentowy w błąd. Wnioskodawczynie nie ma żadnego wykształcenia, pracowała jako pracownik fizyczny – sprzątająca, wychowywała ośmioro swoich dzieci. Należy zwrócić uwagę, że kwestionariusz nakazuje podać okresy pracy w gospodarstwie rolnym, prowadzenia gospodarstwa rolnego oraz inne okresy podlegające zaliczeniu do okresu ubezpieczenia społecznego rolników. W świetle powyższego choć w nagłówku rubryki drugiej istnieje zapis, że należy podać okresy polegania ubezpieczeniu z innego tytułu to w niniejszej sprawie wnioskodawczynie mogła mieć wątpliwości czy ma obowiązek wskazywania okresów pracy zawodowej poza rolnictwem.

Z powyższych przyczyn wobec nie wykazania, że doszło do świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego, decyzja stwierdzająca, że wnioskodawczynie jest zobowiązana do zwrotu pobranej emerytury jest nieprawidłowa.

Z tych względów należało uznać, iż zaskarżona decyzja z 3.03.2020 r. była prawidłowa i orzec w oparciu o art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. jak w pkt 1. sentencji wyroku, natomiast decyzję z 10.03.2020 r. zmienić w zakresie jak w pkt 2. na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c.

sędzia Danuta Poniatowska